

CEBRE, QUE NO ZEBRA

Germà COLÓN DOMÈNECH
Universitt Basel
Institut d'Estudis Catalans

En la recent i pulcra edici3 dels documents de la Cancelleria de la Corona d'Arag3 a càrrec de Mateu Rodrigo Lizondo apareix una carta del 1301 del rei Jaume II, de Lleida estant,¹ al seu falconer Marc d'Estadella demanant-li que li port3s tres falcons, dels millors i eixuts, per a caçar amb ells *los crebres*, com a esport. Aix3 d'*eixuts* vol dir de poques carns per tal que siguin m3s lleugers i puguin c3rrer m3s. Aquest mot, mascul3, *los crebres*, de bon començament el vaig identificar com a 'zebra', amb la repercuss3 de la *-r-*, 3s a dir com el 'equus hydruntinus'. Ara b3, cercant m3s clar3cies, he sabut que la *zebra* 'onager' no ha existit mai a la Pen3nsula Ib3rica i el que va haver-hi des del segle IX fins a la seva extinc3 definitiva al XVI, i en segons quins territoris, tant a Espanya com a Portugal, fou un 3quid salvatge, herb3vor, que els naturalistes espanyols, com el professor Carlos Nores, d'Oviedo, anomenen el *cebro* o el *cebro ib3rico*. Nores s'hi refereix: «Lo m3s importante de este animal es que exist3 y nadie se enter3». Avui sabem que, contra el que s'havia pensat que era una mena d'ase, es tracta veritablement d'un cavall petit;² aix3 ho ha posat en evid3ncia la investigadora Eva Maria Geigi, de Par3s, tot determinant que el *Equus hydruntinus* no va existir mai per aquestes terres i que el *cebro* 3s un cavall, no pas un ase.

Men3ndez Pidal, Am3rico Castro i Joan Coromines, que sempre han pensat que es tractava de la zebra, han aportat esments del mot, sigui en femeni3, sigui en mascul3. Aix3, a Cerver3 de Girona, hi t3 aquesta forma masculina: *e faran-vos creyre que surs 3s cibles* [en occità, la *-s* final 3s s3mbol del mascul3]; es a dir, 'us faran creure que el suro 3s un veloç cerebro', aix3 3s, us faran creure coses impossibles.

Tamb3 s'ha dit que l'animal no havia existit a l'Arag3; sols visqu3 al centre de la Pen3nsula i Portugal, basant-se en la topon3mia (Cebreros, Cebr3n, etc.). Ara aquesta opini3 tamb3 s'ha posat en quarantena i el nostre document ho desmenteix a bastament.

1. *Collecci3 documental de la Cancelleria de la Corona d'Arag3*. Textos en llengua catalana (1291-1420). Edici3, estudi i 3ndexs a cura de Mateu Rodrigo Lizondo. Selecci3 de textos de Jaume Riera i Sans. Universitat de Val3ncia, § 72, p. 142. (Fons hist3riques Valencianes).

2. *El cerebro: un enigma zool3gico—La Nueva Espa3a—Diario independiente de Asturias*; <<http://www.lne.es/asturama/2012/11/07/el-cebro-un-enigma-zoologico/1323187.html>>

Una altra cosa que cal considerar i qüestionar és la inicial z- de la grafia catalana. Si l'origen és, com el que sembla, **eciferus* per EQUIFERUS 'cavall fer, salvatge',³ tenint en compte l'esment *equiferus* de Plini, la z- no té gaire raó d'ésser; segurament la grafia *zebra* se sustentava en el fals supòsit que el mot venia de *Zephyrus*, senyal que els animals corrien com el vent. Si en castellà és *cebro*, en català el nom d'aquest animal extingit hauria de ser *cebre*.

Reproduïm ara la carta del rei Jaume II, on es troben tres esments de *cebre*.

ACA, C, reg. 121, fol. 16r.

«Fideli falchonerio nostro Marcho de Stadella, et cetera. Ja sabets en qual manera nós vos aguem manat que, dels falcons nostres polls que tenitz, triàssets los dos millors ab què *caçàssem los crebres*. E, com ara vuylam tres falchons, dels pus exuts e dels millors a *caçar los crebres*, e per aquesta rahó trametam allà en G(uillem) Aragonès, de casa nostra, qui-ls aport a nós, dehim e manam-vos que, dels pus exuts e dels millors falchons nostres, nos en trametatz tres per lo dit G(uillem) Aragonès. E açò no mudetz per neguna res, per ço cor nós ab los dits falchons volem *caçar los crebres e deportar* ab ells. Data Ilerde, .XV.º kalendas iulii anno predicto (anno Domini .M.^oCCC.^o primo).

P(etrus) Martini, mandato regio.»

El text mostra el deler del rei per caçar los crebres, esmentat tres vegades en una carta tan curta, i amb aquesta cacera devia divertir-se de debò.

BIBLIOGRAFIA

- ARCE, Luis Mario (2013): «*El cebro: un enigma zoológico—La Nueva España—Diario independiente de Asturias*» <<http://www.lne.es/asturama/2012/11/07/el-cebro-un-enigma-zoologico/1323187.html>>, consultat el 29 de juliol de 2013.
- CASTRO, Américo (1928): «Cebro», *Revista de Filología Española*, XV, 173-179.
- DCEC=COROMINAS, J. (1954-1957): *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Berna: Francke.
- DCVB=ALCOVER, A. M./F. de B. MOLL (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols. Palma de Mallorca: Moll.
- DECat=COROMINAS, J. (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vols. Barcelona: Curial.
- DECH: COROMINAS, J. (1980-1991): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, con la colaboración de J. A. Pascual, 6 vols. Madrid: Gredos.
- MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (1938): «Zebra, Cebra». *Romanic Review*, 29, 1, 74.

3. Com ha demostrat l'investigador portuguès Joaquim Siveira, *Revista Portuguesa de Filologia*, II, pp. 220-247 (apud Coromines, *DECat*, s.v. *zebra*).